

81.432.1
K21

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ
УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
«МІНСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІНГВІСТЫЧНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ»

УДК [811.111'373 + 811.161.3'373] (043)

КАРДУБАН
Юлія Мікалаеўна

**АБРЭВІЯТУРЫ Ў АНГЛІЙСКОЙ І БЕЛАРУСКАЙ МОВАХ
І ІХ НАМІНАТЫЎНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ**

Аўтарэферат
дысертацыі на атрыманне вучонай ступені
кандыдата філалагічных навук
па спецыяльнасці 10.02.20 – параўнальна-гістарычнае,
тыпалагічнае і супастаўляльнае мовазнаўства

Установа адукацыі
«Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя П.М.Машэрава»
НАВУКОВАЯ БІБЛІЯТЭКА

Мінск, 2014

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Работа выканана ва ўстанове адукацыі
«Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт»

Навуковы кіраўнік:

Суша Тамара Мікалаеўна,

кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
прафесар кафедры, УА «Мінскі дзяржаўны
лінгвістычны ўніверсітэт»,
кафедра лексікалогіі англійскай мовы

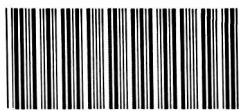
Афіцыйныя апаненты:

Лукашанец Аляксандр Аляксандравіч,

член-карэспандэнт НАН Беларусі, доктар
філалагічных навук, прафесар, першы
намеснік дырэктара па навуковай рабоце,
ДНУ «Цэнтр даследаванняў беларускай
культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай
акадэміі навук Беларусі»

Салановіч Таццяна Фёдараўна,

кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
загадчык кафедры, УА «Беларускі дзяржаўны
эканамічны ўніверсітэт», кафедра тэорыі
і практыкі англійскага маўлення

* 20504260 *

Апаніруючая арганізацыя:

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Абарона адбудзецца «25» лютага 2014 г. у 12.00 на пасяджэнні савета
па абароне дысэртацый Д 02.22.01 пры ўстанове адукацыі «Мінскі дзяржаўны
лінгвістычны ўніверсітэт» па адрасе: 220034, г. Мінск, вул. Захарава, 21; e-mail:
info@mslu.by; тэл. вучонага сакратара: (017) 284-47-48.

3 дысэртацыяй можна азнаёміцца ў бібліятэцы ўстановы адукацыі «Мінскі
дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт».

Аўтарэферат разасланы «24» студзеня 2014 г.

Вучоны сакратар
савета па абароне дысэртацый
кандыдат філалагічных навук, дацэнт

Т.В. Бабко

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

уводзіны

Адным з універсальных механізмаў, уласцівых любой мове свету, з'яўляецца механізм кампрэсіі, найбольш рэпрэзентатыўным паказчыкам якога на ўзроўні словаўтварэння выступаюць абрэвіятуры.

Праблематыка абрэвіатурнага словаўтварэння неаднаразова прыцягвала ўвагу мовазнаўцаў, аднак вывучэнне скарачаных слоў у параўнальна-супастаўляльным аспекце амаль не праводзілася. Пры гэтым асаблівую значнасць сярод сучасных кантрастыўных даследаванняў набывае аналіз розных функцый словаўтварэння, у тым ліку намінатыўнай і кампрэсіўнай. Таму выяўленне агульнага і адметнага паміж рознымі мовамі – асноўную задачу супастаўляльнай лінгвістыкі – у нашай працы мы звязваем з устанавленнем заканамернасцей і спецыфікі праяўлення эканоміі моўных сродкаў у абрэвіатурных падсістэмах англійскай і беларускай моў.

Аktуальнасць даследавання абрэвіатур у сучасных англійскай і беларускай мовах абумоўлена актыўнасцю працэсаў абрэвіяцыі ў гэтых няблізкароднасных мовах. З аднаго боку, неабходнасць распрацоўкі тэмы дысертацыі выклікана адсутнасцю ў айчынным мовазнаўстве спецыяльных даследаванняў абрэвіатур у беларускай мове. Так, сярод здабыткаў сучаснай лінгвістычнай навукі, за выключэннем шэрага артыкулаў, яшчэ не было асобнага даследавання беларускіх абрэвіатур. З іншага боку, да гэтага часу застаюцца актуальнымі пытанні рэалізацыі патэнцыяльнай значнасці скарачаных слоў у сферы другаснай лексічнай намінацыі. Запатрабаванасць кантрастыўнага апісання абрэвіатур таксама матывуецца важнасцю вырашэння праблемы міжмоўнай эквівалентнасці скарачаных слоў для іх семантызацыі пры лексікаграфічным апісанні. Таму зварот да супастаўляльнага вывучэння абрэвіатурных падсістэм англійскай і беларускай моў, прадыхтаваны пастаноўкай новых задач, вырашэнне якіх павінна мець тэарэтычнае і практычнае значэнне, з'яўляецца своєчасовым і неабходным.

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА ПРАЦЫ

Сувязь працы з навуковымі праграмамі і тэмамі. Дысертацыйнае даследаванне выканана на кафедры лексікалогіі англійскай мовы Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта ў межах тэмы навукова-даследчых работ «Семантычная эквівалентнасць у перакладным *Англійска-беларускім слоўніку* агульнага тыпу» (нумар дзяржаўнай рэгістрацыі – 2002907 ад 26.03.2002), уключанай у Дзяржаўную праграму фундаментальных даследаванняў «Беларуская мова і літаратура», а таксама ў межах тэмы навукова-даследчых работ «Лексікаграфічнае апісанне англійскай і беларускай моў у перакладных двухмоўных (і трохмоўных) слоўніках» (нумар дзяржаўнай

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

рэгістрацыі 2006/8 і ад 01.06.2006) уключаў у сваю праграму фундаментальных даследаванняў «Беларуская мова і беларуская літаратура ў гістарычным развіцці і сучасным грамадстве, іх сувязі і ўзаемадзеянне з іншымі мовамі і сусветным літаратурна-мастацкім працэсам».

Мэта і задачы даследавання. Мэта даследавання заключаецца ў выяўленні структура-семантычнай арганізацыі абрэвіатурных падсістэм і спецыфікі адабрэвіатурнай лексічнай намінацыі ў англійскай і беларускай мовах.

Дасягненне пастаўленай мэты прадугледжвае вырашэнне наступных задач:

1) выявіць агульнае / адметнае ў будове і семантыцы скарачаных лексічных адзінак сучасных англійскай і беларускай моў і ахарактарызаваць абрэвіатурныя падсістэмы дзвюх моў на структура-дэрывацыйным узроўні;

2) устанавіць заканамернасці карэляцыі абрэвіатур у англійскай і беларускай мовах з улікам структурных і семантычных характарыстык карэляцыйных адзінак;

3) выявіць лексіка-граматычны і лексіка-семантычны дыяпазоны абрэвіацыі ў супастаўленых мовах і вызначыць тэматычную прыналежнасць скарачаных слоў;

4) устанавіць спосабы адабрэвіатурнай лексічнай намінацыі ў англійскай і беларускай мовах;

5) вызначыць характар запазычвання англійскіх абрэвіатур сучаснай беларускай мовай і выявіць уласцівую беларускай мове спецыфіку засваення абрэвіатур-англіцызмаў.

Аб'ектам даследавання выступаюць скарачаныя лексічныя адзінкі ў англійскай і беларускай мовах. **Прадметам** даследавання з'яўляюцца структурныя і семантычныя характарыстыкі англійскіх і беларускіх абрэвіатур, а таксама іх намінатывыя ўласцівасці ў супастаўленых мовах. Выбар аб'екта і прадмета даследавання абумоўлены, па-першае, неабходнасцю вывучэння абрэвіатурных падсістэм англійскай і беларускай моў для далейшага ўнармавання; па-другое, актуальнасцю раскрыцця намінатываўнай значнасці скарачаных лексем у гэтых няблізкароднасных мовах. Праведзенае супастаўляльна-кантрастыўнае даследаванне мае паслядоўны двухбаковы характар.

На першым этапе супастаўлення фактычным матэрыялам паслужылі абрэвіатуры англійскай і беларускай моў агульнай колькасцю 14 275 адзінак (7241 англійская і 7034 беларускія абрэвіатуры). На наступным этапе даследавання вылучаны корпус з 908 адабрэвіатурных адзінак другой лексічнай намінацыі, які склалі вытворныя ад абрэвіатур словы, новыя словазначэнні скарачаных лексем, фразеалагічныя адзінкі (562 англійскія і 346 беларускіх дэрыватаў). Крыніцай фактычнага матэрыялу выступілі лексікаграфічныя выданні, якія ўключаюць 27 слоўнікаў англійскай і беларускай моў розных тыпаў: тлумачальныя, перакладныя, слоўнікі скарачэнняў і слоўнікі новых слоў.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Папаяжні дэсертанці, якія выносяцца на абарону:

1. Агульныя і лінгваспецыфічныя характарыстыкі абрэвіатурных падсістэм сучасных англійскай і беларускай моў дэтэрмінуюцца несупадзеннямі ў складзе структурных мадэлей складовай, складанаскладовай і ініцыяльнай абрэвіяцыі (20 мадэлей у англійскай мове і 9 – у беларускай) і выяўляюцца ў неаднолькавай прадуктыўнасці і рознай актыўнасці абрэвіатурных тыпаў.

2. Пры ўстанаўленні карэляцыі абрэвіатур англійскай і беларускай моў улічваюцца чатыры параметры суадносных адзінак: 1) структурнае падабенства / адрозненне карэлятыўных абрэвіатур; 2) наяўнасць у дзвюх мовах / адсутнасць у адной з супастаўленых моў зыходнай поўнай адзінкі – прататыпа абрэвіатуры; 3) наяўнасць у дзвюх мовах / адсутнасць у адной з супастаўленых моў адпаведнага дэнатата; 4) агульнасць / адрознасць кампанентаў лексічнага значэння абрэвіатур. Супастаўленне абрэвіатур англійскай і беларускай моў па вылучаных параметрах выявіла наступныя тыпы карэлятыўных адзінак: *поўныя карэляты* (адзначана супадзенне па ўсіх параметрах); *частковыя структурныя карэляты*, *частковыя семантычныя карэляты* і *частковыя структурна-семантычныя карэляты* (характарызуюцца супадзеннем па трох або двух параметрах); *умоўныя карэляты* (адзначаны нерэлевантны характар аднаго або двух параметраў).

Найбольш поўная адпаведнасць сярод абрэвіатур у супастаўленых мовах уласціва адзінкам ініцыяльнага тыпу (98,8 % поўных карэлятаў), у найменшай ступені суадносяцца складовыя і складанаскладовыя абрэвіатуры (адпаведна 1 % і 0,2 % поўных карэлятаў). Упершыню праведзеная класіфікацыя суадносных абрэвіатур англійскай і беларускай моў улічвае структурныя і семантычныя характарыстыкі скарачаных адзінак і адлюстроўвае заканамернасці іх карэляцыі ў супастаўленых мовах.

3. У фарміраванні лексіконаў англійскай і беларускай моў абрэвіатуры іграюць розную ролю, бо ў кожнай з супастаўленых моў адзначаецца своеасаблівая суаднесенасць абрэвіатур з пазамоўным прадметным радам, якая абумоўлівае падабенства і адрозненні ў лексіка-граматычным і лексіка-семантычным дыяпазонах утварэння абрэвіатур. Пры супастаўленні англійскіх і беларускіх абрэвіатур па часцінамоўным параметры выяўляюцца: 1) агульная для супастаўленых моў намінатыўная тэндэнцыя да ўтварэння абрэвіатур-назоўнікаў і абрэвіатур-прыметнікаў; 2) адметная для англійскай мовы прыналежнасць абрэвіатур да іншых часцін мовы.

Абрэвіатуры-назоўнікі ў даследаваных мовах аб'ядноўваюцца ў межах разнастайных сфер выкарыстання і характарызуюцца рознай тэматычнай аднесенасцю. Сярод агульных для дзвюх моў сфер выкарыстання абрэвіатур у англійскай мове вылучаюцца 66 тэматычных груп, з якіх 24 групы з'яўляюцца моўна-спецыфічнымі; скарачаныя лексічныя адзінкі беларускай мовы ўтвараюць 49 тэматычных груп, з якіх 6 груп з'яўляюцца моўна-спецыфічнымі.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

У даследаванні ўпершыню выяўлена рапавая дэрыўатыўнасць тэматычных груп абрэвіатур англійскай і беларускай моў і ўстаноўлены магчымасці абрэвіяцыі на лексіка-граматычным і лексіка-семантычным узроўнях.

4. Агульныя для англійскай і беларускай моў спосабы ўтварэння дэрыватаў ад абрэвіатур – афіксацыя і словаскладанне – адзначаюцца лінгваспецыфічным наборам мадэлей, па якіх утвараюцца адабрэвіатурныя субстантывы і ад’ектывы. Пры гэтым у беларускай мове дэрывацыйнай базай звычайна выступаюць абрэвіатуры складанаскладовага тыпу, у той час як у англійскай мове ўсе тыпы абрэвіатур праяўляюць словаўтваральную актыўнасць. Марфалага-сінтаксічны спосаб у даследаваных мовах прадстаўлены ад’ектывацыйай абрэвіатур-назоўнікаў; толькі ў англійскай мове – канверсійай; субстантывацыйай і адвербіялізацыйай абрэвіатур-прыметнікаў. Абрэвіатуры супастаўленых моў таксама дэманструюць розную здольнасць да семантычнай дэрывацыі: у дзвюх мовах лексіка-семантычнае ўтварэнне дэрыватаў заснавана на метанімічным пераносе, але для англійскіх абрэвіатур уласцівы і метафарычныя мадэлі пераносу імёнаў. Толькі ў англійскай мове скарачаныя лексічныя адзінкі могуць утвараць фразавыя дзеясловы і выступаць у ролі структурна-семантычных цэнтраў ва ўстойлівых спалучэннях слоў. Такім чынам, у даследаванні ўпершыню ўстаноўлена розная патэнцыяльная значнасць абрэвіатур англійскай і беларускай моў у сферы другаснай лексічнай намінацыі.

5. Запазычаныя абрэвіатуры-англіцызмы ў беларускай мове складаюць значны пласт лексікі, які запаўняе адпаведныя намінатыўныя лакуны. Актыўнаму запазычванню англійскіх абрэвіатур сучаснай беларускай мовай спрыяе інтралінгвістычнае імкненне да эканоміі моўных сродкаў, якому ў найбольшай ступені адпавядаюць скарачаныя адзінкі ініцыяльнага тыпу. Пад уплывам англійскай мовы ў беларускай адбываецца паралельнае калькаванне намінатыўнага словазлучэння мовы-крыніцы з калькаваннем суадноснай ініцыяльнай абрэвіатуры і захаваннем матывацыйных адносін. Абрэвіатуры-англіцызмы ў беларускай мове здольныя ўтвараць новы тып кампазітаў (абрэвіатура + назоўнік; абрэвіатура + прыметнік), якія знаходзяцца на мяжы марфалагічнага словаўтварэння і сінтаксічных спосабаў спалучэння адзінак. Такім чынам, спецыфіка запазычвання і засваення англійскіх абрэвіатур сучаснай беларускай мовай вызначана ў даследаванні ўпершыню.

Асабісты ўклад саіскальніка. Дысертцыя з’яўляецца вынікам самастойнага аўтарскага даследавання, праведзенага ў адпаведнасці з пастаўленымі мэтай і задачамі. Асноўныя тэарэтычныя палажэнні і вывады дысертцыі грунтуюцца на аналізе асабіста сабранага і сістэматызаванага фактычнага матэрыялу і адлюстраваны ў прыведзеным спісе публікацый саіскальніка. Усе публікацыі былі выкананы без суаўтараў.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Апрабаўшчы вынікаў дысертацый, адоўжэння палажэнняў вынікаў дысертацый былі абмеркаваны на пасяджэннях кафедры лексікалогіі англійскай мовы ўстановы адукацыі «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт» (2005 – 2006, 2009 – 2012 гг.) і прайшлі апрабаўню ў выглядзе паведамленняў і дакладаў на наступных канферэнцыях: III Міжнародная канферэнцыя пад эгідай Міжнароднай асацыяцыі выкладчыкаў рускай мовы і літаратуры «Нацыянальна-культурны кампанент у тэксце і мове» (7–9 красавіка 2005 г., Мінск); IV Карпаўскія навуковыя чытанні (19–20 сакавіка 2010 г., Мінск); I Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Свет моў: ракурс і перспектыва» (22 красавіка 2010 г., Мінск); Міжнародная навуковая канферэнцыя, прысвечаная памяці прафесара Р.Г. Піятроўскага «Актуальныя праблемы тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі» (15–16 чэрвеня 2010 г., Мінск); V Карпаўскія навуковыя чытанні (18–19 сакавіка 2011 г., Мінск); IV Міжнародная навуковая канферэнцыя «Ars grammatica. Граматычныя даследаванні» (2–3 лістапада 2010 г., Мінск); Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Лінгвістычныя і метадычныя аспекты фарміравання полікультурнай шматмоўнай асобы» (13–14 кастрычніка 2011 г., Баранавічы); VI Карпаўскія навуковыя чытанні (16–17 сакавіка 2012 г., Мінск); Міжнародная навуковая канферэнцыя «Сучасныя праблемы лексікаграфіі» Lex 2013 (10–13 красавіка 2013 г., Гродна); VII Карпаўскія навуковыя чытанні (15–16 сакавіка 2013 г., Мінск); штогадовыя навуковыя канферэнцыі выкладчыкаў і аспірантаў МДЛУ (27–28 красавіка 2011 г., 24–25 красавіка 2013 г., Мінск).

Апублікаванасць вынікаў дысертацыі. Асноўныя палажэнні і вынікі дысертацыйнага даследавання знайшлі адлюстраванне ў 28 публікацыях аўтара: 6 артыкулах у рэцэнзаваных перыядычных выданнях (2,7 аўт. арк.), 8 артыкулах у зборніках навуковых прац (2,4 аўт. арк.), 12 публікацыях у выглядзе матэрыялаў навуковых канферэнцый (1,4 аўт. арк.). Па тэме даследавання таксама апублікаваны «Англійска-беларускі слоўнік скарачэнняў» (12,0 аўт. арк.) і прэпрынт (1,8 аўт. арк.). Агульны аб'ём публікацый складае 20,3 аўт. арк.

Структура і аб'ём дысертацыі прадвызначаны мэтай і задачамі даследавання. Кампазіцыйна дысертацыя складаецца са спіса ўмоўных абазначэнняў, уводзінаў, агульнай характарыстыкі працы, чатырох глаў, заключэння, бібліяграфічнага спіса і шасці дадаткаў.

Поўны аб'ём дысертацыі складае 226 старонак, у тым ліку асноўны тэкст займае 129 старонак, бібліяграфічны спіс уключае 30 старонак, дадаткі займаюць 67 старонак. У працы прыводзіцца 14 табліц, 2 схемы і 2 дыяграмы, што займае 9 старонак непасрэдна ў тэксце і 3 – у дадатках. Бібліяграфічны спіс змяшчае спіс выкарыстаных крыніц (330 пазіцый) на рускай, беларускай і замежных мовах, спіс крыніц фактычнага матэрыялу (27 пазіцый) і спіс публікацый саіскальніка (28 пазіцый).

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

семантичнай дэрыватаў, па якіх утворана 11,74 % усіх дэрыватаў. Акрамя таго, праведзены аналіз дазволіў выявіць фразеўтваральны патэнцыял абрэвіатур англійскай мовы, які праяўляецца ў здольнасці скарачаных слоў утвараць фразавыя дзеясловы і ўваходзіць у склад устойлівых спалучэнняў слоў розных тыпаў [6; 13; 14; 22; 26].

5. Праведзенае даследаванне дало магчымасць зрабіць вывад аб лінгвістычнай абумоўленасці працэсаў запазычвання абрэвіатур-англіцызмаў сучаснай беларускай мовай. Выяўлена, што істотным лінгвістычным фактарам, які абумоўлівае актыўнае запазычванне англійскіх абрэвіатур беларускай мовай, з'яўляецца імкненне да эканоміі моўных сродкаў. Устаноўлена, што запазычванню ініцыяльных абрэвіатур таксама спрыяе іх найбольш дэмастыгаваны характар (у параўнанні з абрэвіатурамі іншых тыпаў). Спецыфіка запазычвання англійскіх абрэвіатур сучаснай беларускай мовай заключаецца ў паралельным калькаванні намінацыйнага словазлучэння мовы-крыніцы і суадноснай ініцыяльнай абрэвіатуры.

Запозычаныя абрэвіатуры інтэнсіўна ўдзельнічаюць у працэсах другаснай лексічнай намінацыі ў мове-рэцыпіенце; вытворныя ад іх адзінкі складаюць 50,87 % усіх адабрэвіатурных дэрыватаў у сучаснай беларускай мове. Адаптацыя абрэвіатур-англіцызмаў суправаджаецца актыўнымі словаўтваральнымі працэсамі, сярод якіх асобна вылучаецца ўтварэнне новага тыпу кампазітаў (абрэвіатура + назоўнік; абрэвіатура + прыметнік), якія знаходзяцца на мяжы марфалагічнага словаўтварэння і сінтаксічных спосабаў спалучэння адзінак і могуць разглядацца як праява аналітызму ў сучаснай беларускай мове [3; 4; 7; 13; 21].

Рэкамендацыі па практычным выкарыстанні вынікаў

Практычная вартасць работы вызначаецца тым, што яе вынікі могуць быць выкарыстаны пры лексікаграфічным апісанні англійскай і беларускай моў у перакладных слоўніках агульнага тыпу, а таксама ў тэрміналагічнай лексікаграфіі. Атрыманыя вынікі могуць знайсці практычнае прымяненне пры фіксацыі і кадыфікацыі норм англійскай і беларускай моў у спецыяльных даведніках.

Атрыманыя вынікі таксама будуць карыснымі пры выкладанні навучальных курсаў і распрацоўцы дапаможнікаў па супастаўляльнай лінгвістыцы, тэорыі і практыцы перакладу, лексікалогіі англійскай і беларускай моў.

Асноўныя вынікі праведзенага супастаўляльнага даследавання абрэвіатур англійскай і беларускай моў атрымалі апрацацыю ў выданні «Англійска-беларускага слоўніка скарачэнняў» [28].

Артыкулы ў рэцэнзаваных перыядычных выданнях

1. Кураленя, Ю.М. Да пытання аб прыродзе абрэвіяцыі / Ю.М. Кураленя // Вестн. Минск. гос. лингв. ун-та. Сер. 1, Филология. – 2007. – № 4 (29). – С. 45–52.
2. Кардубан, Ю.М. Аб некаторых лексіка-семантычных уласцівасцяў скарачэнняў англійскай і беларускай моў / Ю. М. Кардубан // Вестн. Минск. гос. лингв. ун-та. Сер. 1, Филология. – 2010. – № 3 (46). – С. 141–146.
3. Кардубан, Ю.М. Абрэвіатуры-англіцызмы ў лексічнай сістэме сучаснай беларускай мовы / Ю.М. Кардубан // Весн. Гродз. дзярж. ун-та імя Я. Купалы. Сер. 3, Філалогія. Педагогіка. Псіхалогія. – 2010. – № 3 (104). – С. 57–60.
4. Кардубан, Ю.М. Заканамернасці і спецыфіка абрэвіатурнага словаўтварэння ў англійскай і беларускай мовах / Ю. М. Кардубан // Вестн. Минск. гос. лингв. ун-та. Сер. 1, Филология. – 2010. – № 6 (49). – С. 22–28.
5. Кардубан, Ю.М. Структурна-дэрывацыйныя асаблівасці абрэвіатур у аспекце міжмоўнай эквівалентнасці (на матэрыяле англійскай і беларускай моў) / Ю.М. Кардубан // Весн. Гродз. дзярж. ун-та імя Я. Купалы. Сер. 3, Філалогія. Педагогіка. Псіхалогія. – 2011. – № 3 (119). – С. 69–74.
6. Кардубан, Ю.М. Дэрывацыйны патэнцыял абрэвіатур у англійскай і беларускай мовах / Ю.М. Кардубан // Вестн. Минск. гос. лингв. ун-та. Сер. 1, Филология. – 2013. – № 3 (64). – С. 20–30.

Артыкулы ў зборніках навуковых прац

7. Кардубан, Ю.М. Аспекты семантызацыі скарачэнняў у перакладных слоўніках / Ю.М. Кардубан // Четвертые чтения, посвящ. 70-летию со дня рождения профессора В.А. Карпова : сб. науч. ст. : в 2 ч. / Белорус. гос. ун-т; редкол.: А.И. Головня (отв. ред.) [и др.]. – Минск : РИВШ, 2010. – Ч. 2. – С. 79–80.
8. Кардубан, Ю.М. Шляхі развіцця абрэвіяцыі ў англійскай мове XX – пачатку XXI ст. / Ю.М. Кардубан // Исследования молодых ученых : сб. ст. аспирантов / редкол.: А.М. Горлатов (отв. ред.), Е.С. Гриценко (отв. ред.), А.В. Зубов (зам. отв. ред.) [и др.]. – Минск : МГЛУ, 2010 – С. 75–82.
9. Кардубан, Ю.М. Праблема міжмоўнай эквівалентнасці пры лексіграфічным апісанні абрэвіатур (на матэрыяле англійскай і беларускай моў) / Ю.М. Кардубан // Карповские научные чтения : сб. науч. ст. : в 2 ч. / Белорус. гос. ун-т; редкол.: А.И. Головня (отв. ред.) [и др.]. – Минск, 2011. – Вып. 5. – Ч. 2. – С. 44–48.
10. Кардубан, Ю.М. Міжмоўная эквівалентнасць абрэвіатур англійскай і беларускай моў: супастаўляльны аспект / Ю.М. Кардубан // Аспирант : сб. науч. тр. аспирантов. – Нижний Новгород : Нижегород. гос. лингв. ун-т им. Н.А. Добролюбова, 2011. – Вып. IX. – С. 52–57.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

11. Кардубан, Ю.М. Сістэмная эквівалентнасць у супастаўляльным даследаванні абрэвіятур англійскай і беларускай моў / Ю.М. Кардубан // Карповские научные чтения : сб. науч. ст. : в 2 ч. / Белорус. гос. ун-т ; редкол.: А.И. Головня (отв. ред.) [и др.]. – Минск, 2012. – Вып. 6. – Ч. 2. – С. 12–15.

12. Кардубан, Ю.М. Параметры лексікаграфічнага апісання ў «Англійска-беларускім слоўніку скарачэнняў» / Ю.М. Кардубан // Слово и словарь = Vocabulum et vocabularium : сб. науч. тр. / Гродн. гос. ун-т им. Я. Купалы ; редкол.: Л.В. Рычкова (гл. ред.), Т. Ройтер, В.В. Дубичинский [и др.]. – Гродно : ГрГУ, 2013. – С. 191–193.

13. Кардубан, Ю.М. Словаўтваральная актыўнасць абрэвіятур у сучаснай беларускай мове / Ю.М. Кардубан // Карповские научные чтения : сб. науч. ст. : в 2 ч. / Белорус. гос. ун-т ; редкол.: А.И. Головня (отв. ред.) [и др.]. – Минск, 2013. – Вып. 7. – Ч. 2. – С. 25–28.

14. Кардубан, Ю.М. Спосабы адабрэвіятурнай намінацыі ў англійскай і беларускай мовах / Ю.М. Кардубан // История, философия, политика, право : науч. тр. преподавателей гуманитарных дисциплин / МГУП ; БИП – Ин-т правоведения ; под общ. ред. В.Д. Выборного, А.А. Скикевича. – Могилев, 2013. – С. 55–60.

Матэрыялы і тэзісы дакладаў навуковых канферэнцый

15. Кураленя, Ю.М. Скарачэнні ў англійскай мове і іх адлюстраванне ў слоўніках / Ю.М. Кураленя // Материалы ежегодной науч. конф. студентов и магистрантов МГЛУ, Минск, 19–20 апр. 2001 г. : в 3 ч. / отв. ред. Н.П. Баранова. – Минск : МГЛУ, 2001. – Ч. 3. – С. 25–27.

16. Кураленя, Ю.М. Актыўнасць абрэвіяцыі ў нацыянальных мовах як адна з праяў глабалізацыі / Ю.М. Кураленя // Национально-культурный компонент в тексте и языке : материалы докл. III Междунар. науч. конф. под эгидой МАПРЯЛ, Минск, 7–9 апр. 2005 г. : в 3 ч. / отв. ред. А.В. Зубов, С.М. Прохорова. – Минск : МГЛУ, 2005. – Ч. 3. – С. 43–44.

17. Кураленя, Ю.М. Ментальныя аспекты параджэння скарачэнняў / Ю.М. Кураленя // Материалы ежегодной науч. конф. преподавателей и аспирантов ун-та, Минск, 18–19 апр. 2006 г. : в 5 ч. / отв. ред. Н.П. Баранова. – Минск : МГЛУ, 2006. – Ч. 2. – С. 82–84.

18. Кардубан, Ю.М. Аб некаторых асаблівасцях лексікаграфічнага апісання тэлескопных слоў / Ю.М. Кардубан // Материалы ежегодной науч. конф. преподавателей и аспирантов ун-та, Минск, 21–22 апр. 2009 г. : в 5 ч. / отв. ред. Н.П. Баранова. – Минск : МГЛУ, 2009. – Ч. 3. – С. 224–225.

19. Кардубан, Ю.М. Абрэвіяцыя як сродак эўфемізацыі (на матэрыяле англійскай і беларускай моў) / Ю.М. Кардубан // Мир языков: ракурс и перспектива : материалы I Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 22 апр. 2010 г. / редкол.: Н.Н. Нижнева (отв. ред.) [и др.]. – Минск : БГУ, 2010. – С. 24–26.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

20. Кардубан, Ю.М. Параметры супастаўлення абрэвіятур англійскай і беларускай моў / Ю.М. Кардубан // Матэрыялы ежегодной науч. конф. преподавателей и аспирантов ун-та, Минск, 27–28 апр. 2010 г. : в 5 ч. / отв. ред. Н.П. Баранова. – Минск : МГЛУ, 2010. – Ч. 3. – С. 173–174.

21. Кардубан, Ю.М. Англійскія абрэвіятуры ў сучаснай беларускай мове: шляхі запазычвання і спосабы засваення / Ю.М. Кардубан // Актуальныя праблемы теоретической и прикладной лингвистики : материалы Междунар. науч. конф., посвящ. памяти Р.Г. Пиотровского, Минск, 15–16 июня 2010 г. : в 2 ч. / редкол.: А.В. Зубов (отв. ред.) [и др.]. – Минск : МГЛУ, 2010. – Ч. 1. – С. 64–67.

22. Кардубан, Ю.М. Абрэвіяцыя ў рознаструктурных мовах: тыпалагічныя аспекты / Ю.М. Кардубан // *Ars grammatica*. Грамматические исследования : тез. докл. IV Междунар. науч. конф., Минск, 2–3 нояб. 2010 г. / Минск. гос. лингв. ун-т ; редкол.: Д.Г. Богушевич (отв. ред.) [и др.]. – Минск : МГЛУ, 2010. – С. 85–87.

23. Кардубан, Ю.М. Параметры класіфікацыі карэлятыўных абрэвіятур англійскай і беларускай моў / Ю.М. Кардубан // Матэрыялы ежегодной науч. конф. преподавателей и аспирантов ун-та, 27–28 апр. 2011 г. : в 5 ч. / отв. ред. Н.П. Баранова. – Минск : МГЛУ, 2011. – Ч. 2 – С. 83–85.

24. Кардубан, Ю.М. Лексіка-семантычная дыферэнцыяцыя абрэвіятур англійскай і беларускай моў: супастаўляльны аспект / Ю.М. Кардубан // Лингвистические и методические аспекты формирования поликультурной многоязычной личности : материалы Междунар. науч.-практ. конф., Барановичи, 13–14 окт. 2011 г. / редкол.: А.В. Никишова (гл. ред.) [и др.]. – Барановичи : РИО БарГУ, 2011. – С. 62–64.

25. Кардубан, Ю.М. Эксплікацыя як сродак кампенсацыі лакун пры лексікаграфічным апісанні абрэвіятур / Ю.М. Кардубан // Матэрыялы ежегодной науч. конф. преподавателей и аспирантов ун-та, Минск, 25–26 апр. 2012 г. : в 5 ч. / отв. ред. Н.П. Баранова. – Минск : МГЛУ, 2012. – Ч. 4. – С. 262–264.

26. Кардубан, Ю.М. Фразеўтваральны патэнцыял скарачаных слоў (на матэрыяле англійскай мовы) / Ю.М. Кардубан // Матэрыялы ежегодной науч. конф. преподавателей и аспирантов ун-та, Минск, 24–25 апр. 2013 г. : в 5 ч. / отв. ред. Н.П. Баранова. – Минск : МГЛУ, 2013. – Ч. 3. – С. 65–66.

Прэпрынт

27. Кардубан, Ю.М. Асновы перадачы англійскіх складанаскарачаных слоў на беларускую мову / Ю.М. Кардубан. – Мінск, 2009. – 32 с. – (Прэпрынт / Мінскі дзярж. лінгв. ун-т ; № 182).

Слоўнік

28. Кардубан, Ю.М. Англійска-беларускі слоўнік скарачэнняў / Ю.М. Кардубан. – Мінск : Тэхналогія, 2010. – 192 с.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Кардубан Юлія Мікалаеўна

АБРЭВІЯТУРЫ Ё АНГЛІЙСКОЙ І БЕЛАРУСКОЙ МОВАХ І ІХ НАМІНАТЫЎНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ

Ключавыя словы: абрэвіатура, скарачаная лексічная адзінка, словаўтваральны тып, структурная мадэль, прадуктыўнасць, актыўнасць, карэлятыўныя абрэвіатуры, міжмоўная эквівалентнасць, тэматычная група, спосаб намінацыі, запазычванне.

Мэта даследавання: выяўленне структурна-семантычнай арганізацыі абрэвіатурных падсістэм і спецыфікі адабрэвіатурнай лексічнай намінацыі ў англійскай і беларускай мовах.

Метады даследавання: параўнальна-супастаўляльны метады, метады непасрэдных і канчатковых складальнікаў, метады кампанентнага аналізу ў яго дэфініцыйнай версіі, колькасны аналіз.

Атрыманыя вынікі і іх навізна. Устаноўлены падабенства і адрозненні ў арганізацыі абрэвіатурных падсістэм сучасных англійскай і беларускай моў на структурна-дэрывацыйным, лексіка-граматычным і лексіка-семантычным узроўнях. Выяўлены заканамернасці карэляцыі скарачаных лексічных адзінак англійскай і беларускай моў і праведзена класіфікацыя карэлятыўных абрэвіатур у даследаваных мовах. Вызначана словаўтваральная актыўнасць абрэвіатур англійскай і беларускай моў, а таксама прадуктыўнасць мадэлей адабрэвіатурных дэрыватаў. Выяўлены характар запазычвання англійскіх абрэвіатур сучаснай беларускай мовай і прааналізаваны ўласцівыя беларускай мове спосабы засваення абрэвіатур-англіцызмаў. Выяўленне агульнага і адметнага ў абрэвіатурных падсістэмах супастаўленых моў, а таксама ўстанаўленне патэнцыяльнай значнасці скарачаных слоў у сферы другаснай лексічнай намінацыі забяспечваюць навізну праведзенага даследавання.

Ступень выкарыстання атрыманых вынікаў. Асноўныя вынікі праведзенага супастаўляльнага даследавання абрэвіатурных падсістэм англійскай і беларускай моў атрымалі апрацаваны ў выданні «Англійска-беларускага слоўніка скарачэнняў».

Галіна выкарыстання. Вынікі і матэрыял даследавання знойдуць выкарыстанне пры лексікаграфічным апісанні англійскай і беларускай моў у перакладных слоўніках агульнага тыпу, а таксама ў тэрміналагічнай лексікаграфіі. Атрыманыя вынікі таксама будуць карыснымі пры выкладанні навучальных курсаў і распрацоўцы дапаможнікаў па супастаўляльнай лінгвістыцы, лексікалогіі англійскай і беларускай моў, тэорыі і практыцы перакладу.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Кордубан Юлия Николаевна

АББРЕВИАТУРЫ В АНГЛИЙСКОМ И БЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКАХ И ИХ НОМИНАТИВНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ

Ключевые слова: аббревиатура, сокращенная лексическая единица, словообразовательный тип, структурная модель, продуктивность, активность, коррелятивные аббревиатуры, межъязыковая эквивалентность, тематическая группа, способ номинации, заимствование.

Цель исследования: выявление структурно-семантической организации аббревиатурных подсистем и специфики отаббревиатурной лексической номинации в английском и белорусском языках.

Методы исследования: сравнительно-сопоставительный метод, метод непосредственных и конечных составляющих, метод компонентного анализа в его дефиниционной версии, количественный анализ.

Полученные результаты и их новизна. Установлены сходства и различия в организации аббревиатурных подсистем английского и белорусского языков на структурно-деривационном, лексико-грамматическом и лексико-семантическом уровнях. Выявлены закономерности корреляции сокращенных лексических единиц английского и белорусского языков и проведена классификация коррелятивных аббревиатур в исследованных языках. Определена словообразовательная активность аббревиатур английского и белорусского языков, а также продуктивность моделей отаббревиатурных дериватов. Выявлен характер заимствования английских аббревиатур современным белорусским языком и проанализированы свойственные белорусскому языку способы усвоения аббревиатур-англицизмов. Выявление общего и отличительного в аббревиатурных подсистемах сопоставленных языков, а также установление потенциальной значимости сокращенных слов в сфере вторичной лексической номинации обеспечивают новизну проведенного исследования.

Степень использования полученных результатов. Основные результаты проведенного сопоставительного исследования аббревиатурных подсистем английского и белорусского языков получили апробацию в издании «Англійска-беларускага слоўніка скарачэнняў».

Область применения. Результаты и материал исследования найдут применение при лексикографическом описании английского и белорусского языков в переводных словарях разного типа, а также в терминологической лексикографии. Полученные результаты могут также быть использованы при преподавании учебных курсов и разработке учебных пособий по сопоставительной лингвистике, лексикологии английского и белорусского языков, теории и практике перевода.

Yuliya M. Karduban

ABBREVIATIONS IN ENGLISH AND BELARUSIAN AND THEIR NAMING POTENTIAL

Key words: abbreviation, shortened lexical unit, word-formation type, structural pattern, productivity, activity, correlative abbreviations, interlingual equivalence, thematic groups, types of naming, borrowing.

The aim of the research is to reveal the structural-semantic organization of the abbreviation subsystems and the specificity of lexical naming by means of abbreviated units in the English and Belarusian languages.

The methods used in the research: comparative-contrastive method, the method of Immediate and Ultimate constituents, componential analysis in its definition version, quantitative analysis.

The results obtained and their novelty. Structural-derivational, lexical-grammatical and lexical-semantic similarities and differences of the English and Belarusian abbreviation subsystems have been revealed. Regularities of correlation between shortened lexemes in English and Belarusian have been identified and the correlative abbreviations have been classified in the analysed languages. The word-formation activity of abbreviations in English and Belarusian as well as the productivity of the abbreviated bases have been defined. The nature of borrowing of English abbreviations into modern Belarusian has been revealed and the characteristic ways of adoption of English abbreviations by the Belarusian language have been analysed. The novelty of the research is determined by the identification of common and distinctive features of the English and Belarusian abbreviation subsystems as well as the description of the potential significance of shortened words in the sphere of indirect lexical naming.

The degree of application of the results. The main findings of the research into English and Belarusian abbreviation subsystems have served as the basis of the compiled English-Belarusian dictionary of abbreviations.

The spheres of application. The results and data obtained can be used in lexicographic practice to compile translation English-Belarusian dictionaries and terminological dictionaries. The results of the research can also be applied in teaching courses and working out textbooks on contrastive linguistics, lexicology of English and Belarusian, theory and practice of translation.

Ю. Кардубан

